

SMY:N PIONEERITYÖ - MATKAILUN PERUSTA VALETTIIN 30-LUVULLA

Seppo J. Partanen

Suomen matkailun suuri nousukausi oli 1930-luvun lopulla. Silloin luotiin pohja kehitykselle, joka lopulta toteutui sotien seurauksena 40-50 vuotta myöhemmin: rakennettiin hotelleja ja matkailumajoja, perustettiin kansallispuistoja ja luonnonsuojelualueita, viitoitettiin retkireittejä, aloitettiin lento-, juna- ja pakettimatkailu, laskettelu, eräretkeily ja monet muut matkailumme peruselementit. Suomen Matkailijyhdistys toimi työn toteuttajana, ja sitä olivat tukemassa valtiohallan lisäksi Metsäntutkimuslaitos, Valtion Rautatiet, monet keskusvirastot, talous- ja kulttuurielämän keskeiset vaikuttajat. Tavoite oli saada palvelut kuntoon vuoden 1940 olympiakisoihin, jotka jäivät toteutumatta maailmansodan seurauksena.

Matkailijyhdistys oli kerännyt kokemuksia matkailupalveluista opastamalla ja neuvomalla: ”Tuoleissa, pöydissä ja vuoteissa pitää olla niin monta jalkaa, ettei niitä tarvitse tukea seiniin”, sanotaan yhdistyksen kestikievareille jaetussa ohjeissa 1916. Yhdistys piti matkailumajaa Raaseporissa vuodesta 1893, Vaalan Uutelassa vuodesta 1912 ja Korppoon Lohmissa vuodesta 1916 alkaen. Oulujoella aloitettiin säännöllinen koskiveneliikenne 1906 ja Iitin Mankalankoskilla 1909.

Seppo J. Partanen

Toimittaja, kirjailija

Suomen Matkailuliitto 1967-99

Kevättalven hiihtäjiä Pallaksella Kaunis funkishotelli jäi valitettavan lyhytikäiseksi Se oli olemassa vain alkuvuodesta 1938 syksyyn 1944

Lainavaroin Suomea rakentamaan

Autoistuminen ja ensimmäisen maailmansodan päättyminen loivat pohjan matkailun maailmanlaajuisella kasvulla 1910-luvun lopulta alkaen. Suomi pääsi kasvuun mukaan 1920-luvun alussa. Valtion ja SMY:n yhteistyö alkoi. Petsamon ja Lapin lisäksi Matkailijayhdistys otti hoitaakseen Kolin ja Suursaaren matkailuolosten kehittämisen. Valtio luovutti Kolttaköngkään pienen ”matkailuhotellin” Matkailijayhdistykselle vuodesta 1922 alkaen. Maja oli ollut Petsamon luostarin hoidossa ja Venäjän valtion omistama, joten omistuksen katsottiin siirtyneen Suomen valtiolle. Tästä syntyi käytäntö, jonka mukaan valtio antoi rakentamansa matkailumajat SMY:n hoidettaviksi ja kestikievarit yksityisille; sille joka halvimman tarjouksen antoi.

Aatteellinen matkailun edistämistyö muuttui taloudelliseksi yrittäjätoiminnaksi. ”Matkailijayhdistyksen toiminta on pakostakin muuttunut ihanteellisesta harrastelusta voimia ja varoja kysyväksi taloudelliseksi yrittäjätoiminnaksi, jopa melkoisen liikkeen hoitamiseksi”, sanotaan SMY:n vuosikatsauksessa 1927. Tällä aatteen ja talouden välisellä

köydellä yhdistys taiteili koko olemassaolonsa ajan vuosituhannen vaihteeseen.

Kokemusta kertyi 1920-luvulla niin runsaasti, että seuraavalla vuosikymmenellä käärittiin hihat rullalle ja pantiin tuulemaan: Matkailijayhdistys otti 1935 valtion takaamana 15 miljoonan markan obligaatiolainan matkailumajojen rakentamiseksi. Samalla valtiovalta asetti komitean tutkimaan matkailuolosten kehittämistä, matkailuliikenteen edistämistä ja laatimaan ehdotusta matkailupolitiikan suunta- viivoista.

Punkaharjun Finlandia-hotellin ostaminen ja kunnostaminen oli Matkailijayhdistyksen suurin menoerä vuonna 1936, ja siihen käytettiin yli 3 milj. mk. Lisäksi ostettiin Aulangon tila Hämeenlinnassa 1,75 milj. mk:lla sekä Petsamon Lohilinna ja Kukasjärven erämaatila Kittilässä. Inarin uuden matkailuhotellin rakentamiseen ja sisustamiseen käytettiin lähes 1,4 milj. mk ja pienempiä summia Ounastunturin Pyhäkeron ja Kilpisjärven majojen

rakentamiseen. Pallaksella aloitettiin maankaivaus- ja perustamistyöt, ja ostettiin rakennustarpeita lähes 1,5 miljoonalla markalla. Loput vajaan 10 milj. markasta käytettiin 1936 Muhoksen Leppiniemen ja Suursaaren ravintoiden rakentamiseen.

Lainarahat käytettiin loppuun vuonna 1937, ja valtio myönsi seuraavan vuoden menoarviossa 4 milj. markan avustuksen töiden loppuun saattamiseksi. Petsamon tieltä alkanut kehitys johti funkishotellien rakentamiseen Pallakselle, Rovaniemelle, Hämeenlinnan Aulangolle ja Petsamon Kolttaköngkääille. Oy Alkoholiliike Ab oli osakkaana ja yhteiskumppanina Rovaniemen Matkailijahotelli Oy:ssä ja Aulanko Oy:ssä.

Matkailijayhdistyksellä oli vuonna 1938 kolmetakymmenettä toimipaikkaa eri puolilla maata, ja lisäksi harjoitettiin koskiveneliikennettä Vaalasta Muhokselle ja moottoriveneliikennettä Vuonislahdesta Kolille. Rovaniemen Pohjanhovi oli sekä liikevaihdoiltaan että käyttöasteeltaan ylivoimaisesti suurin yksikkö ja seuraavina tulivat Liinahamari, Pallastunturi ja Koli. Aulanko avattiin vuoden 1939 alusta ja se annettiin Matkaravinto Oy:n hoidettavaksi.

Matkailumaja	Avoinna	Vastuunalainen hoitaja	Yösijoja	Tuloja mk	Menoja mk
Punkaharjun Valtionhotelli.....	1/6—31/8	Hélène Björk	3.619	395.179: 75	258.005: 75
Punkaharjun Finlandia hotelli.....	koko vuoden	Maria Lerche; Annikki Kouhi	5.664	1.158.894: 65	1.154.221: 40
Aulangon tila	1/1—30/11	—	—	408.930: 55	652.358: 40
Kolin matkailumaja	koko vuoden	Anna Cygnaeus	7.119	1.074.238: 65	1.048.954: 85
Vaalan hotelli	1/6—31/8	Tyyne Nikkinen	1.955	237.358: 55	187.739: 25
Rovaniemen Pohjanhovi	koko vuoden	Toivo Holtari; Ensio Karikko	12.389	7.412.967: 45	6.790.570: 30
Ivalon uusi matkailumaja	» »	Uuno Mäkinen	4.977	553.439: 25	481.613: 90
Ivalon vanha matkailumaja	» »	Liisa Sunlbäck	4.845	532.118: 90	479.003: 95
Inarin matkailumaja	» »	Paula Wide	2.292	451.093: 30	441.490: 85
Virtaniemen matkailumaja	» »	Helga Pándy	2.088	429.049: 25	368.452: 90
Yläluostarin matkailumaja	» »	Fanny Lindfors	1.895	291.824: 60	261.833: 75
Lohilinnan kalastusmaja	20/6—31/8	Elvi Paajanen	292	32.043: 50	28.036: 90
Liinahamarin matkailumaja	koko vuoden	Lempi Karjalainen	8.025	1.431.151: 30	980.065: 40
Vaitolahden matkailumaja	15/6—31/8	Sylvia Laukkala	40	16.426: 80	17.925: 95
Kolttakönkään matkailumaja (kesäleiri)	10/6—31/8	Alma Backlund	968	246.310: 75	294.532: 55
Pallastunturin matkailumaja	1/3—31/12	Annie Elander	7.429	1.517.232: 50	1.404.303: 10
Ounastunturin retkeilymaja	koko vuoden	Alina Kuru	219	9.333: 95	27.667: 50
Hetan matkailumaja	1/1—30/9	Annie Elander; Airi Kinnunen	483	39.768: 15	52.430: 40
Uutelan tila ja tuvat	—	—	—	5.000: —	2.403: 90
Autiotuvat ja kämpät	—	—	—	3.170: 10	22.307: 30
Ravintola			64.379		
Suursaaren ravintola	5/6—24/8	Lydia Huhtamo		932.098: 20	851.182: —
Leppiniemen ravintola	5/6—31/8	Lisa Hannelius		107.852: 15	86.297: 50
Olavinlinna—Näikkälän	1/6—15/9	Tyyne Koski		175.630: 20	185.201: 50
Yhteensä				17.461.112: 50	16.076.599: 30
Ylijäämä ilman poistoja					1.384.513: 20
				17.461.112: 50	17.461.112: 50

Suursaareltä Kalajoelle

Kahdessa vuosikymmenessä matkailupalvelut rakennettiin kuntoon 1920- ja 1930-luvuilla. Luonto eli tunturit ja vaarat, järvet ja saaristo, valettiin samalla Suomen matkailun perustaksi, jolle rakennettiin niin matkailumajat ja ravintolat kuin julkaisut ja ”matkailupropaganda”.

Suomenlahden saaristomatkailun kehittäminen epäonnistui Korppoon Lohmissa ja Pellingin Hasselössä 1920-luvulla. Matkailijayhdistys osti Paraisten Airstolta maa-alueen 1939 ja ryhtyi rakentamaan sinne mökkejä ja ravintolaa. Talvisodan jalkoihin jäänyt Airsto avattiin 1942. Maailmansodan jälkeen Matkailijayhdistys otti hoitaakseen Hangon merikyöpylän ja kasinon, joiden kävijöitä majoitettiin koulukodissa, vuokratuissa huviloissa ja rautatievaunuissa.

Suursaari itäisellä Suomenlahdella tuli matkailun pariin jo 1900-luvun alussa. SMY otti Suursaaren Suurkylässä sijainneen ja Kotkan paikallisosaston hoidossa olleen ruokaravintolan hoitaakseen 1926. Helsingistä, Kotkasta ja Koivistolta tulevien

Vuosi 1938 oli tulevaisuuden toivoa ja uskoa täynnä Uusia hotelleja ja majoja rakennettiin Aulangolle, Tolvajärvelle, Kilpisjärvelle ja Kolttakönkälle Toimintaa vauhdittivat olympiakisat, joita ei tullut Kuvassa Matkailijayhdistyksen tilastot majoilta ja ravintoloista

matkailijamäärien kasvaessa rakennettiin 1937 satamalahden pohjukkaan ravintola, johon mahtui 650 asiakasta.

Pohjanlahdenrannikolla Matkailijayhdistysylläpiti matkailumajaa Kristiinankaupungin eteläpuolella kesäisin vuosina 1945-46. Kalajoen Hiekkasärkiltä ostettiin 1960 maa-alue yhdessä Keski-Pohjanmaan paikallisyhdistyksen kanssa. Valtio rakensi paikalle matkailuhotellin, joka oli SMY:n hoidossa vuoteen 1980 saakka.

Tiettömän taipaleen taakse

”Jos eivät muut, niin ainakin Toikkanen, Mäkelä ja Jämsä tietävät, että vaikka isänmaa on kauneutta täynnä, niin Yhdistyksen herrat tahtovat rakentaa aina siellä, missä se on vaikeinta. Herrat lyövät vain seipään merkiksi, jättävät miehen erämaahan ja itse painuvat suunnittelemaan tulevia majan vihkiäisiä. Sen kun vain panet töpinäksi, ja välillä selittelet ihmetteleville esimiehille, ettei se nyt aivan vielä valmis ole, kun sinne ensin pitää tehdä tiekin, jotta saataisiin pärekaton naulat perille.

Pallas varsinkin oli luku erikseen. Kilometreittäin piti kunnostaa vanhaa kärrytietä, tehdä uutta ja salvaa silta aina sinne, missä joki unisena kiemurteli erämaasta sivistyskeskuksia kohti. Ei siitä tiestä mitään autostradaa tullut, mutta saatiin sitäkin myöten sentään tarvikkeet perille, vaikkakin kaikkien muiden autot Sammaltunturin nousussa leikkivät höyrylaivaa paitsi Hiltusen Mikon. Ja talvella oli lunta tunturilla tarpeeksi. Kun tie meni lopullisesti umpeen, niin kevääseen asti ummessa pysyi. Silloin myöhästyneet tavarat ajettiin joulupukin tapaan poroilla tunturin yli toisella puolella odottavaan autoon. Valmistu piti tulla ja tuli. Pantiin oma saha pystyyn, kaivettiin ja valettiin perustukset”.

Näin kuvaa Aulis E. Hämäläinen Matkailijayhdistyksen tiivistä rakennustahtia muistellessaan työtään yhdistyksen arkkitehtinä vv. 1935-45 Suomen Matkailu -lehden 50-vuotisjuhlanumerossa 1947.

Pallakselle ja Kilpisjärvelle

Pallastunturin matkailuhotellia ryhdyttiin suunnittelemaan 1930-luvun puolivälissä tunturihiihdon ja eräreikelyn suosion kasvun myötä. Metsätieteellinen tutkimuslaitos antoi SMY:n käyttöön Hetassa ja Pallasjärvellä sijainneet talonsa 1934. Hetassa oli vuodesta 1924 alkaen kauppias Vuontisjärven Hetan majatalo, joka yhdessä Ivalon Kultahipun

kanssa on vanhin samalla paikalla toimineista Lapin nykyisistä hotelleista.

Suomen Naisten Liikuntakasvatusliitto oli rakentanut pienen ”Naisten majan” Pallaksen Vatikuruun ja Matkailijayhdistys päätti rakentaa viereen suuren hotellin. Kunnan tietä ei ollut, joten se tehtiin. Sitten rakennettiin saha ja tiilitehdas, joissa valmistettiin rakennustarvikkeita. Hotelli valmistui alkuvuodesta 1938, syksyllä 1944 saksalaiset räjäyttivät sen vetäytyessään, ja uusi hirsihotelli valmistui 1948.

Vanhan Pallashotellin rakentaminen oli silloisissa oloissa ainutlaatuisen rohkea ja vaativa päätös. Suunnitelma ei rajoittunut vain suuren hotellin rakentamiseen, vaan siihen kuuluivat hiihto- ja vaellusreittien merkitseminen, hiihtomajan rakentaminen Ounastunturin Pyhäkerolle, Kukasjärven erämaatilasta ostaminen, liikenneyhteyksien ja teiden parantaminen, porosafarien järjestäminen satojen kilometrien päähän, laskettelurinteiden raiwaaminen, lumikiitäjien hankinta ja paljon muuta.

Käsivarren pohjukassa oleva Kilpisjärvi oli tuolloin tiettömän jokitaipaleen takana, ja Hämäläinen ryhtyi suunnittelemaan sinne matkailumajaa. Se pystytettiin ensin Karesuvantoon ja uitettiin rajajokea pitkin Kilpisjärven rannalle. Maja avattiin 1937. Tie Karesuvannosta Kilpisjärvelle ja edelleen Norjan rannikolle valmistui saksalaisten toimesta sotavankityövoimalla 1942-43. Tätä samaa tietä saksalaiset veivät majan matkassaan vetäytyessään Norjan puolelle talvella 1945. Sieltä maja norjalaisen vihjeen perusteella palautettiin sodan päätyttyä kotipaikalleen ilman valtioiden välistä byrokratiaa. Majasta kasvoi Kilpisjärven retkeilykeskus 1950- ja 1960-luvuilla.

Kilpisjärven matkailuhotelli sai alkunsa jälleerakennuksen aikana sotien jälkeen. Uuden Pohjanhovin valmistuttua Rovaniemeltä siirrettiin Kilpisjärvelle kaksi suurta parakkia, joita oli käytetty Pohjanhovin tilapäisenä majapaikkana ja henkilökunnan asuntoina. Parakit olivat käytössä vielä senkin jälkeen, kun uusi matkailumaja valmistui 1949.

Inarin Lapin valloitus

Matkailu heräsi Inarin Lapissa Petsamon tien rakentamisen myötä 1920-luvulla. Ivalojoen pohjoisrannalle Kyrön kylän laitaan alkoi kasvaa Ivalon kylä. Tien rakentajat pystyttivät Petsamon ja Inarin teiden risteykseen matkailumajan, ja se annettiin 1924 SMY:n hoidettavaksi. Muutamassa vuodessa

maja osoittautui liian pieneksi ja yhdistys ryhtyi puuhaamaan toista Majalaa hieman etelämmäksi jokirantaan. Näin saivat alkunsa Ivalon vanha ja uusi maja, nykyinen hotelli Kultahippu ja hotelli Ivalo, joka sai sodan jälkeen odottaa lähes 40 vuotta uudelleen rakentamista.

Petsamon suunnassa valtion pystyttämiä ja Matkailijayhdistyksen ylläpitämiä Majaloita oli useita: Virtaniemi, Höyhenjärvi, Pitkäjärvi, Kolttaköngäs, Yläuostari, Trifona sekä 1930-luvulla Vaitolahti, Liinahamari ja Lohilinnan kalastusmaja.

Inarin kirkonkylä Juutuanjoen suussa Inarijärven rannalla syntyi 1880-luvulla, kun pitäjän uusi kirkko rakennettiin ja vanha Pielpajärven kirkko jäi erämaahan itkemään menneisyyttään. Arkkitehti Aulis Hämäläinen suunnitteli Inariin uuden upean matkailuhotellin Juutuanjoen kosken rannalle ja se valmistui 1937. Pallaksen, Pohjanhovin ja Aulangon hotellien tapaan Inarin toteuttamisessa oli mukana Artekin kautta Alvar Aalto. Saksalaisten syksyllä 1944 hävittämän hotellin paikalle tehtiin uusi 1956. Matkailuliitto luopui siitä 1986 ja vuotta myöhemmin majan johtajana kauan toiminut Maija Nikula lunasti sen valtiolta. Laajennettu ja kunnostettu Kultahovi on nykyisin Kaisu ja Heikki Nikulan käsissä.

Valtio mukaan keskusliittoon

Matkailijayhdistys muutti sääntöjään ja organisaatiotaan 1939. Keskusjärjestöön ei päässyt suoraan henkilöjäseneksi, vaan siihen kuuluivat jäsenyhdistykset, joiden valitut edustajat päättivät yhdistyksen toiminnasta yhdessä Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön, Rautatiehallituksen ja Metsätieteellisen tutkimuslaitoksen edustajien kanssa. Tämä mahdollisti entistä tiiviimmän yhteistyön, joka kaatui maailmasodan syttymiseen. Valtion menoarviossa oli v. 1939 lähes 16 milj. markkaa matkailutyöhön ja seuraavana vuonna vain 2,2 miljoonaa markkaa.

Suomen matkailun ”ulkomaanpropagandaa” hoitanut Suomen-Matkat ry. liitettiin Matkailijayhdistykseen vuonna 1947. Suomen-Matkat muodostui valtion virastojen, matkailukaupunkien, majoitus- ja liikenneyritysten, kauppakamarien, pankkien ja matkailujärjestöjen edustajista ja sen tarkoitus oli ”edistää matkustajaliikennettä maassa ja siinä mielessä toimia erittäinkin ulkomailta tulevan matkailijaliikenteen kehittämiseksi sekä sitä varten suorittaa matkailumainostyötä”. Yhdistys oli perustettu 1930. Matkailijayhdistyksen ja Matkailuliiton ulkomaanosastona Suomen-Matkat toimi 1960-luvun loppuun, jonka jälkeen se välivaiheiden kautta muutettiin Matkailun edistämiskeskukseksi.

Kolin vanha hotelli kuvattuna vuonna 1931 Rakennus purettiin 1970 betonisen ravintolasiiven tieltä

